

قَالَ لَقَدْ مَاتَ بَنِي إِسْرَائِيلَ
وَكَانَ كَمَا مَاتَ النَّبِيُّ

(ترجمہ) پس جب قصہ کیا تو نے بہر و سہ کر خدا پر
بعون و عنایت حضرت خلاق نشخہ معلم طراز اطلاق معوم

تعلیم طراز اطلاق
۱۳۱۳ھ

مؤلفہ فکر و تحقیق امام الدین عتیق دام بحسن التحقیق و التذقیق
باہتمام ضعف الامام محمد عبداللہ صدیقی مالک مطبع مجتہد

مطبع دار الفکر
۱۳۱۳ھ

228153

۱۹۱۵

ت

فَلَا تَعْرَضُوا عَلَيْهِمْ

پس جب قصد کیا تو نے بھروسہ کرنا ہے

باہتمام احقر الامام محمد عبد اللہ صدیقی مالک مطبع مجتہبی

مطبع مجتہبی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ أَشْرِكَ بِكَ شَيْئًا وَأَنَا أَعْلَمُ بِهِ نَبَتْ عَنْهُ وَأَسَلْتُ
 وَأَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَاصْحَابِهِ وَسَلَّمَ
 اما بعد من پیمبر زود پیمان کترین بندگان مسمی به محمد امام الدین بن محمد بن ابی الدین ابن
 محمد صدر الدین هارونی متوطن بلده نخبه بنیاد او زنگ آباد که او تاد و شعر التخلص به حیدر مراد عتیق
 تخلص نهاد - و او تاد و خط الناطق شیرین رقم مرعوش رقم فرمود - سالهاست که این فقرات افادت
 آیات و سخنان حکیمانه نزد من جمع اما پراگنده بود - نخواستم که تنها فایده گیرم - بستر دانستم که
 برای بتدیان ماده چینی - که این غذا لطیفه و فواید متنوعه قوای روحانی و جسمانی را از عالم
 شباب تا ثاب قوتی و کیفیتی بهر سیه باشد - لهذا از یک سخن تا بهشت سخن شتاب
 نزدیک و ادم که ذائقه را درست آید - و ساعده را گرانی نیز آید - و این عروس مؤلف که
 حصی پختی نظیر الضبیا است - و از روی ماده موصوف به تعلیم الاخلاق

و معروف بر او یب الصبیانست بعد ترتیب ظمیر الصبیان و تہذیب الصبیان و
 ضرور الحساب و میزان آخرت در عمد سلطین رعایا پرورد عدل گستر حضور پر نور نواب
 نظام الملک آصف جاہ میر محبوب علیخان بھادس و ام ملکہ و ادام اللہ عمر و
 اقبالہ پادشاہ و کن صانہ اللہ عن الخواتم و الفس قطعہ شاہ امام کار جہانت بکام باد
 گردوں تراستایع و ہرام نام باد ہ و دارو نظام کار جہانی زلف تو ہ کار تر از لطف الہی نظام باد
 اکنون کہ بفضل سلطان السلاطین و احکم الحاکمین بہ جلوس مہینت مانوس اوستی سال ہمایوں
 فالست جلوہ آراسی منضمہ شود نمود۔ پس از اخلاق بزرگان امید وارم و عرض دارم کہ نہ بمتفق
 نہ مؤلف نہ سیاق دارم نہ سباق۔ مرتب اور اقم۔ اگر سہوی و خطای را بطای اصلاح
 عوض و ہند احسن خواہ بود من اللہ التوفیق و بیدہ اذ مآۃ التتحقیق

بَابُ الْاَوَّلِي

حقیبمانہ تعالی فرمود۔ عجز و انکسار از پاں پسند آرم کہ در کار خانہ خود ندارم۔

حدیث۔ نیکو ہر یہ ایست سخنان حکمت آمیز از موسی بہ موسی۔

عاقلان گفتہ اند کہ فضل بعلم و ادبیت نہ باصل و نسب۔

عرب فرمود آلا کذب خیر من الذہب۔

سقراط فرمود۔ کسیکہ علم ندارد چون نیست کہ روح ندارد۔

محقق فرمود۔ کہ برد شنائی علم راہ راست میستوان شناخت۔

لقمان حکیم فرمود ہر کہ عقل بیشتر از ہبہ تو انکراں بیشتر۔

شیخ حسن بصری فرمود - بریدن از احمق پوستت کن -

فائده - و بگوئی طرفین نهایت شکست -

سعدی فرمود - تکلم را تا کسی عیب نگیرد سخنش صلاح نپذیرد -

حکیم اومدیس فرمود - ظاهر هر شی خبر میدهد بیاطل وی -

حکیمی فرمود و داد بایکدیگر - اصل نام آن اداد بایکدیگر -

یحیی بن معاذ فرمود - نیکوترین چیزها کلام صحیح است از زبان فصیح -

حاذقی فرمود الاستقامة خیر من الکرامة

تنبیه - کمال دوستی سرشته بدی و بدبختی -

واقعی چنانکه خود پسندی غلبه کند بسیار استکبار برمیخیزد -

صوفی فرمود - که از ظلم نمودن مظلوم بودن بهتر خواهد بود -

فاضل فرمود - که علم قبای زیبای جوانی و عصای قوای پیری -

حکیم فرمود - که شکار بدبختی مشو بلکه با او مقابله کن -

عرب فرمود صلاح الانسان في حفظ اللسان

ذوالنون مصری فرمود - دوستی با کسی کن که بتغیر تو ستغیر نگیرد -

فائده - چیز بدست شده بدست از امید آید -

فیثاغورس فرمود - مدح خود فضیح خودست -

بقراط فرمود - از گر سنگی مردن به که نال و دوتان خورون -

حکیم ابوالحسن عربی فرمود - نادان قائلست انگشتر اسرار گهی ندارد -

رسول مقبول صلی الله علیه و سلم فرمود - پارسانی زبان و خرموشیمت

حکیم فرمود - که عرض نسانی حشریمه مخصوصه انسانیست -

ذی تجربه فرمود - که برای مضبوطان محنت بنزله خداست -

سقراط فرمود - علم زینہ است کہ بذریعہ آن بعالم بالا میتوان رفت -

جالینوس فرمود - ہاں طفل بدبخت ترست کہ در روحیا کترست -

در آثار آید کہ نماز حلال زادہ نباشد -

عارفی فرمود - صدور الابرار استیور الاسرار -

واقعی - نادان اکثر و گیران را بر خود خداں میکند -

حکیم ہادرجیس فرمود - ادب پاکی اصالت را بجدد و میدد -

عقیق گفتم - ہر کہ اول محنتی کار نفراید تمہیتی گرفتار آید -

سقراط فرمود - کاریکہ بگردن آن شرم آید بگفتن آن ہم شرم باید -

سید اسحق قاسمی فرمود - آنکہ بنفس خود مستقیم باشد و گیری ہم بدو مستقیم شود -

ابونصر فارابی فرمود - چنانکہ کمال درخت بثمر داد نہت -

ہمچنان کمال سعادت اخلاقی حمیدہ ظاہر شد -

شاہ ولی اللہ محدث دہلوی فرمود - در مجلس ہرگز بر کسی نہ توضیح کن -

لا ریب زندگی مردوستوں در ہرزہ کاری و بفراری می گذرد -

تنبیه - کسیکه از اعدا خطر و مضطر ارواشته باشد باید که دامنش بیار و تیار باشد -

حدیث - اللہ تعالیٰ کار ہمیشگی می پسندد و اگر چه اندک باشد -

حکیمه غریب قوریوس فرمود - جمع علم و حلم کرامت است -

سید احمد رفاعی فرمود - کسیکه نفس خود را تحقیر می یابد استقامت رسید -

تنبیه - هر که یک لقمه حرام خورد و چهل روز تیر و عایشش بر نشانه اجابت نرسد -

رسول مقبول صلی الله علیه و سلم فرمود - هر که حرفی بیاموزت کسی را پس سولائی برگشت

علی کرم الله وجهه فرمود - کسیکه آموخت مرا یک حرف پس تحقیق گردانید مرا غلام -

افلاطون فرمود - زود بخشم میا تا عادت تو نگردد -

نکته زندگی ضایع ترست آن زمان که نیکی کردن تو اندونم کند -

ارسطو فرمود - در جواب تنزی کردن باعث لغزیدن است -

حکیم اناکاس فرمود - انسان را باید که دل از مکر و فن چنانکه لباس را پاک و صاف نماید -

سعادی فرمود - هر که با بزرگان شیر و خورش خود بیزد -

پسند اگر کسی را ریختی رسائی از مکافات آن ایس نمائی -

فائلا - آدمی همیست بلند بد چه از جندی رسد -

حدیث - هر که قدر و مرتبه خود بشناسد ضایع و هلاک نمیشود -

بزرگی فرمود - کسیکه خود بین نخواهد بود خدا بین خواهد بود -

سقراط فرمود - باد و ستان این قدر اخلاص باید که بانگ تغیری زوال نیاید -

بطلمیوس فرمود - حکمت درختیست که در دل برود و از زبان نرود -

لقمان فرمود - عاقل آنست که بشناسد هر چیزه که در طبیعت انسانست -

نکته نازاومی بر افعال او دلیل و نخست بر ضعف حال او -

سید احمد قاسمی فرمود - پیش سچکس چنان حرکت کن که ازاں نفرت کنند -

حکیم فرمود - کینه اگر علم آموز و از شرارت او عالمی بسوزد -

سقراط فرمود - کسیکه بنیک و بد نیز نکند داخل بردگانت -

نیکرودی فرمود - که انسانز بهترین مطالعه مطالعه انسانست -

ذی قبحر بقی فرمود - رنگ رخساره و دستاں و دهنان پنهان نخواهد بود -

جیش طبیب فرمود - کسیکه حسد از طبیعت او دفع گردد بر تبه بلند رسد -

عاقلی فرمود - خیانت و امانت باعث خجالت خواهد بود -

امام فخرالدین رازی فرمود - بنده شکم شهوت نفسانی گرفتار لعنت و دجانیست

فاضلی فرمود - عالمترین خلق آنکس باشد که محاسب نفس خود باشد -

رسول صلی الله علیه و سلم فرمود - سچکس تواضع نمود که خداستجالی او را عزتی نینمزد -

فائده انسا را باید که بتایش ظاهر خاطر فریفته نماید -

ابوالهاشم صوفی فرمود - که راهب نوک سون از بیخ کردن سہلست اما زولیت و کبر از دل پفکندن مشکل

حکیم بیکن فرمود - اگر کسی فطای مردم در گذارد ازین ثابت میشود که دل او کسی نیاز دارد -

حکیم فرمود محبت آنست که بتیکونی قراوان گردد و بجفا نقصان نہ پذیرد -

داناچی فرمود - آدم مستعدمانند گلابست اگر در ظرف گلی باشد قصوری نباشد -

ابونبیل بلخی فرمود - مرض جلد اسوای عیلم ده ای نیست -

نوشیروان فرمود - پسر سیزده از کسیکه خود را دانا داند و نادان ماند -

حکیم فرمود - هر که عقل را بهر خواهد بود او را هر چیز میسر خواهد بود -

جالینوس فرمود - تعجب از آنکه گماندارد که بنفس خود او صافی که شاید موجود است نباشد -

فیثاغورس فرمود - بزرگترین فخر با آنست که فخر کنی -

فقیران حکیم فرمود - مالیکه براه خدا صرت گردید از مال خود باید فهمید -

فیثاغورس فرمود - عمر آنست که بفرح گذرد و آنچه برنج گذرد زندگی زندانست -

حکیم بیک فرمود - هر که با بیگانگان مهربانست ازین واضح میشود که وطن او هر جہانست -

صاحب دلی فرمود - محبت فقر از جمله سخاوت و بفاوخته و قول محبت خطا در دست تاریز -

جالینوس فرمود - افسان کسیست که قدرت جوید و ستم داشته باشد و نکند -

خصیعت جایکه سخن خوب را قدری نباشد خموشی به از گفتار است -

حکیمی فرمود - نیکو میشود و نه زندگانی تو اگر مغلوب سازی غضب را -

ابوالحسن عرقی فرمود - حکیمیرا که اخلاق حکیمانہ نخواهد بود حکمت او از خیر و برکت بیگانه خواهد بود -

ابوحامد اسفرانی فرمود - چنانکه سرت بی اندازه علامت حماقتست -

همچنان بسیار خاموشی علامت نخوتست -

نکته باید دانست که خردندان روزگاز بهشتیان قیاس احوال ما تواند کرد -

حقیقت توقع نباید داشت که ایزد تعالی از بهر خوشنودی خیال خاتم با حکم خود را تغییر دهد -

خرد مندان گفته اند - هر که سخن بسوزد از جواب زنجیر -

انکیاغورس مبطلی را هر که ستایشش کردی الحاح نمودی که از آن نگوید -

صاحب دلی فرمود - اگر خواهی باطل تو همواره جمع باشد باطل کسی تفرقه کس -

در خیرست که می برادر میس بر کس چون می پرست بر سپر -

حکیمی فرمود سیرت خوب در خلوت و جلوت ^{نهانی} ^{مندی} بر یک اسلوب باشد -

سقراط فرمود - هر که اشون ^{نصیحت گرفتن} عبرتست او را هر چیز تازه باعث عبرتست

حکیم ابوریحان فرمود - آنچه برانی امروز لائق امروزت موجود است -

همچنان برای فردا لائق فردا خواهد بود و خواهد بود -

بزرگی فرمود - حسن اوب میسپوشاید شیخ نسب را -

اردشیر بابکان فرمود - حسب محتاجت باوب -

مقوله اوب فقیر را غنی سازد و غنی را سید قوم -

ارسطو فرمود - کسیکه ترک اوب خواهد نمود ^{نهان} عقاشش عقیم خواهد بود -

حدیث قرست که مبعوض ترین آویان نزد خدا تعالی مفسد و خشکوست -

ادریس علیه السلام فرمود - نخل بی اوب درختت میوه -

علی کرم الله وجهه فرمود - مستحسن نیست تعلق و الحاح در غلب چیز غیر علم -

حکیمی فرمود - بدست آوردن مقصود آسانست و نگهداشتن آن دشوار -

دیوجانس کلی فرمود - فوٹ حاجت از ان بهتر که منت تا اهل کشند

حکیم مهادر جیس فرمود - ہاں احسان بیشتر کہ از طلب بیشتر باشد -

بزرگ چہر فرمود - از اوستا و پر سیدیم چہ چیز است کہ حمیت را بر دگفت طع -

مطابقہ یکی از حکما گفته است کہ طبیب ناقص و باست مرعہ را -

مولانا یوسف فرمود - ہر چند قلع عیوب نفس سکونیم کہ عیب دیگر قمع میکنند -

نکتہ نسبت شور و بانگ رفتن و ترغیب بر دلہای سادہ موثر زیادہ -

بطلموس فرمود - حاسد زوال نعمت دیگران نعمت خود میندازد -

تنبیہ عاقل ہا کہ قادر باشد بر زبان - یعنی آنچه نشاید بگوید -

سقراط فرمود - مرا از مفاسد عاقل زیادہ امید است از دولتمرد جاہل -

منصور فرمود - آشنا کہ گیر کہ اگر در قیامت رسوا شوی ترا کہم شناسد -

فخر الدین رازی فرمود - آن کار ہرگز کم کہ در آن محتاج شفاعتگر شوی -

ابوالحسن عوفی فرمود - بظہیل مشورہ عقول کم عقل معقول میشود -

حکیم ارسطو فرمود - اہل نخوت بر غیبت خود ذلت خود میخواہد -

حکیمی فرمود - ہر قدر صفا و کدنگ در دل تو باشد بدل مقابل ہما قدر خواهد بود -

حکما گفته اند کہ جمیع خلایق عقل محتاجند و عقل تجربہ است یا چہ دارو -

بزرگی را پرسیدند کہ اندوہ کرا بیکر است گفت بہ خورین مردمانا -

ابوالحسن بن ہرون فرمود مشورہ با سخی و شجاع با بدینہ بکاسد و طاع -

شیخ علی زردبازی فرمود: نگترین زندانها معاشرت اصدادست۔

حکیم ناصرخسرو فرمود۔ دل راتصال قلعه رازهای دوستانست۔

پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم فرمود۔ ہر کہ بر آدمیان مہربان نیست خدا تعالیٰ بر او مہربان نیست

حاذقی فرمود۔ چون اساس دوستی استحکام پذیرد شرایط ادب از میان برخیزد۔

ارسطو فرمود۔ با کسی آشنی مگو کہ اگر باز پس شود رنج دہد۔

حکیم غریبوریوس فرمود۔ ہر قدر کہ ہستی زیادہ از ان محقق خود مشو۔

ارسطو فرمود۔ در دنیا هیچ چیز برای آدمیان از پادشاہ نیک بہتر نیست۔

ہمچنان در دنیا هیچ چیز برای آدمیان از پادشاہ بد بہتر نیست۔

حاکم فرمود۔ ملاقات چہ پوراں و معاملات چہ بویگانگان بہتر خواہد بود۔

مصیبت بہت امتحان یار و اختیار عمدہ معیارت۔

حکیمی فرمود کہ بہترین مردم کسیست کہ او را نیاز مودہ باشند۔

سعادی فرمود۔ ہر کہ در زندگی ناخوش خورد چون بیرون اش بہزند۔

اقلیداس فرمود۔ دنیا را مثل آتش پذیرد و بقدر ہر ضرورت بردار۔

حدیث اشجع شجاعان آنکست کہ در حال غضب مالک نفس خود باشد۔

فائزہ ہر کہ بفکر نیک مائل خواہد بود تنای دل حاصل خواہد نمود۔

ناصرحی فرمود۔ سائلان از خود بہتر دان کہ محرک سلسلہ خیرات و نتیجہ مناسبت میباشند۔

لقمان حکیم فرمود۔ ہفت تالی کشاودہ پیشانی را دوست میدارد۔

رسول صلی الله علیه و سلم فرمود - شراب باور همه پلیدیهاست -

امام ابوحنیفه کوفی فرمود - هر که علمی برای دنیا آموزد علم در دل او جای نگیرد -

سلمان رضی الله عنه فرمود - گنایک با آن هیچ طاعت سود ندارد و کبر است -

فائده نصیحت والدین و رحمن اولاد بهترین سرمایه و میراث است -

ابوالقاسم کرمانی فرمود - طیب خادم قضا و قدر است خواه بیمار صحیح شود یا نه شود -

حکیم فرمود - خطا کس را در سخن عارض می شود که نداند که چه میگوید -

ابوسعبد فرمود - کار آسان که نفع آن بسیار باشد گم گشتند -

افلاطون فرمود - قلت نقل آدمی بکثرت کلام او که جزو تعلق ندارد توان دانست -

جالینوس فرمود - نفس جاہل از همه دشمنان زیاد تر دشمن اوست -

سقراط فرمود بجاییک شراب و امویعب باشد عفت از آنجا برمیخیزد -

بزرگمهر از او تار پسید که کار با بقضایا یکوشش است گفت کوشش قضا را سبب است -

هوشنگ فرمود - بدوستی پادشاه نماز که نزد کال او با تو دشمنی درزند -

تنبیه نماز عت خصمین اکثر باعث مضرت طرفین خواهد بود -

افلاطون فرمود - فخر و باات که بر چیزهای دنیا باشد همه موقوف بر دولت صحت است -

مدقق فرمود - چنانکه آدمیان را ضرورت عمده پادشاهان در دنیا سبب باشد -

همچنان پادشاهان را نیز ضرورت عمده اهل کاران در دنیا سبب باشد -

سید احمد رفاعی فرمود - رعایت خواطر همسایگان بهتر از رعایت لهای خویشاوندان است -

حکیم ابو علی بن هشیام فرمود نصیحت حکیمان اگر چه قلیل باشد اما در آن نفع جلیل -

لقاب حکیم فرمود - اگر با بدورت خوب خوئی خوشش جمع شود آدمی کاملست -

همچنان اگر با صورت بد خوئی خوشش جمع شود عیب پوشی حاصلست -

حکیم فرمود - که انسان بر صعبترین مشکلات غالب آمدن میتواند اما بالعزم با بخرم -

حکیم ابو الحسن محمد بن یوسف عامری فرمود گیاهای لاف و غیر عادت های شاد تیره میکند -

عاقلی فرمود - شواضع آنست که مقدار خود از مقدار دیگری کمتر انگارد -

حکیمی فرمود - چون آدمی بلا تاحاشا در پی مطلوب رود اکثر نامراد گردد -

نکته - آنستن چیزی بر وجه تناسب امرست و عمل آوردن آن امر دیگرست -

درم یثی را پرسیدند که ترک کدام چیز بشکسترید انی جواب داد که خواهش نفسانی -

بطلموس فرمود - چنانکه مریض را غذای خوشگوار فایده نینمیشد -

همچنان بدلیکه محبت و یا باشد پذیراست تو از فایده نینمیشد -

افلاطون فرمود - هر که عقل خود برود عالم خواهد نمود قول و فعل از عیب و محکم خواهد بود -

یعقوب بن اسحاق فرمود - هر که مالک نفس شمع گردد مالک ملک و وسیع گردد -

اوسطو فرمود - با کسیکه از تو اغراضن میکنند بدو رغبت کردن موجب زیانست -

همچنان کسیکه بصیبت تو رغبت میکند از اغراض کردن موجب قصور بصیبت -

واقعی بجز ناکامی نبی نوع موجب شادگامی ارباب حسد نیباشد -

افلاطون - فرمود غصه در کلام همچون نمک در طعام باید که نمک باشد از مصلح طعام و گرنه فاسد طعام

بطلموس فرمود - هر که بخشش تو قبول فرمود ترا در کار خیر دهنود -

ادریس علیه السلام فرمود - هر که علم با عقل کامل جمع نباشد او را تائیدش کن -

شیخ برهان الدین غریب فرمود - نیکواندگی که در بسیار آن خرج شود -

نکنند انداز و چیز با بحقیقت آن یاید کرده بشمار آن -

لازیب مردم بزول که در پناه کسی باشند شوخ و گستاخ میشوند -

ظریفی فرمود - که تراغ از طوقاں فرود بوم بدعای خود گمان بزد -

دانشمندی فرمود - کلامیکه طول خواهد بود آخر ملول خواهد نمود -

حکیمه هادرجیس فرمود همیشه عقل است که او رست نماید از راه کوچ و در نایه -

عتیق گفته باینکه تسخر بپوچ خواهد بود دوستی و دوستی کوچ خواهد نمود -

سید احمد رفائی فرمود - کسیکه دلش پاکشد بانس خوب و بدانش مرغوب است -

رسول صلی الله علیه و سلم فرمود - از شما یان آنها بهتر اند که باخلاق زیاده نزنند -

لقمان حکیمه فرمود - علم بهتر از گنجست که تو گنج را پاسبان خواهد بود و علم ترا نگهبان خواهد بود -

محققان گفته اند که عیب مردم بزول عیب خود ب مردم نمود است -

عاقله فرمود - دو ترا چند نکه صرف کنندش کند و علم ترا چند نکه صرف کنندش کند -

قیاسوفی فرمود - بدبتائش المبان نیک نگره و نیک بنکوهش معانی آن بدشور -

دانشمندی فرمود بحالت غضب تحمل لازمست و مغلوب الغضب انقباض بسیاریم -

فی الحقیقت استی موجب استی و رضای خداوندی خدا خواهد بود -

حکیمی فرمود - هر که بر خود قبضه دارد بسیار طاقتورست -

صبرانی فرمود - جوانمرد آنست که مستحق رنجانیدن، رانر رنجانده و از رنجانیدن کسی زرنجد -

عمر رضی الله عنه فرمود - دیدم همه دوستان و یاقدم دوستی بهتر از خطایان -

عقیق گفته چنانکه اهل فلاکت اصحاب بالرا بنظر حسرت که میبینند نمیشوند -

همچنان اهل جهالت ارباب کمال را بنظر شدت که میبینند نمیشوند -

امام فخرالدین رازی فرمود - ای هوشیار خیال دار که حال استقبال تو از ماضی بهتر باشد -

رسول الله علیه و سلم فرمود - شرم دارید از اندک و او را که محروم کرد از آن اندک ترست -

بزرگ جهر فرمود هزار دوست را کم شمارد یک دشمن را بسیار -

علی کرم الله وجهه فرمود - پندار و خود بینی آدمی یکی از حاسدان اوست -

افلاطون فرمود - فکر را پیش از عمل بعمل آریه -

نکته حس پایدار بر جایگزین ثبات نداشته باشد ترجیح دارد -

تنبیه یک خطا و اکثر اوقات آدمی بسوی خطای دیگر میرود -

عضد الدین ملاح فرمود شخصی که بکارت ناقص (یعنی دنی) راضی گردد تحصیل هر کمال محروم ماند -

فیثاغورس فرمود غصه خود بر نفس خود از غصه دوستان زیاده فائده نخواهد بخشید -

سقراط پرسیدند که تو انگری چیست گفت صحت بدن -

رسول صلی الله علیه و سلم فرمود هر که در نیکو راجان خورد که آتش میزیم

ایو منصور بن حسین اصفهانی فرمود - با سوز آینه بزرگ تکیه نباید نمود چه معلوم نیست که چرا بزرگ

حکیمی فرمود همان از عمده پادشاهان خواهد بود که رعایا را با سپاه خواهد بود.

فیتا غورس فرمود - چیزهای نیکو که اولتاپسند میکنند از افعال به دست میشوند از اقول -

اسر سطور فرمود - بکار بیفایده مال و فکر و خیال ضایع نباید کرد -

صوفی فرمود - ثنائی که از طاعت توانگر بوده اند همه وقت خود را مخلص تصور کرده اند -

فیتا غورس فرمود - انسان بیگانه حساب مردگانشت نزد حکیمان و دانشمندان اگر چه دنده باشد

ابوعلی بن هشام فرمود - هر چه از کارهای دنیا و آخرت نتیجه و علم و حکمت است -

حکیم شولون فرمود - نافعترین چیزها که در دنیا بهر دست خلاصند است -

جالیانوس فرمود - همه مردم را به تمامی فضیلتی دیدم المبرای حصول آن غیبستی ندیدم -

زیرکی فرمود - هر که اتفاق مصاببت یقنانه عقد محبت بند کند که آزموده لایق دوستی نبوده

سعادی فرمود که لایمکه قدر آن فرود شده نداند از جای منفعت یا نماند کسی شکافته

حکما گفته اند هر که میوب باشد بعب و دیگر نسبت و عیب جوئی شیره عیب داران -

سید احمد رفاعی فرمود - مرد آنست که شیخ بدان افتخار نماید نه وی شیخ -

جالیانوس فرمود - کسیکه اعتقاد سیدار و که از همه عاقلترم اغلبیکه جان احمقتر خواهد بود -

بهرام بن شاپور فرمود - اختتام زبرد دست تا آزموده از خرم دورست تا پشیم چو رسد

پند آومیرا بامیر که از بهر رفتن از دانه کار خود خبر و آید باشد -

صلی فرمود - سخن میان دو دشمن چنان گوئی که چون دوست گردند شرمساری نبوی -

کیقباد فرمود - دوستیکه از دوستی بترسد از دشمنی او نیز زیانی بخواهد رسید -

تنبیه چون فرصت کار از دست رود عقل آدمی بجای آید۔

بزرگی فرمود۔ برصیبت دیگران استیزا کردن دلیل جهل است۔

حکیمی فرمود۔ تو سیکه با هم پر خاشن و نازعت کنند با بیگانگان صلح و آشتی نخواهند کرد۔

حاذق فرمود۔ بنسبت نیم حکیم مریض تجربہ کار بہتر خواهد بود۔

محقق فرمود۔ ریاکار ہر چند بقرت زید اما عاقبت او بقیضیت و طاعت بمعصیت۔

رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرمود۔ ہر قمقمہ بچندیدہ برستیکہ بانی از علم او فراموش شود۔

امام فخر الدین رازی فرمود عقل نوع نیست از انوار الہی نابینا تواند کہ آن نوبیند۔

حکیمی فرمود۔ دوست آن باشد کہ ہو او ہو سس مخالفت نماید و پیروی عقل متابعت۔

ستراذاد فرمود۔ دوستان را بر ہمہ سرازوہ بطلان گردان چہ بگرہ دشمن شوند بر تو غالب نشوند۔

عجیبہ بعضی از اہل منصب چنان باسشنند کہ در عین رسوائی مفاخرت کنند۔

ایضاً بعضی از مردم کہ فی الواقع حقیر و ناچیز اند خود را صاحب جاہ سیندارند۔

حکیمی فرمود چہ خوشامد کہ ہمایہ خود را بر ارج گوید توان دانست کہ از ان غرضی و مطلبی دہشتہ باشد۔

تنبیہ طبیعکہ در وی تربیت و شفقت را اثر نباشد ہر آئینہ مایہ فساد خواهد بود۔

منقول اگر زبان مخزن خزائنه دہن بودی دل را بارانند و عاقل تر نوی۔

عاقبہ فرمود۔ کہ بجا بس نخواندہ نزد دوزانہ بر خیز تا موجب لال خاطر ہا نشود۔

افلاطون را پرسیدند کہ تعلم تا چه وقت مستحسنست گفت تا آنوقت کہ عیب جہلت۔

رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرمود علما امانت داران ہستند با سلاطین مخالفت کنند چہ کردہ خیر است۔

لقمان حکیم فرمود۔ احمق بلباس کهنه میبازد که هر طرفش که میکشی جانب دیگر پاره میشود۔
 فیثاغورس فرمود۔ به تجربه رسید یک صلاحیت دوستی ندارد لیاقت دشمنی نیز نخواهد داشت
 حکیمی را پرسیدند که سبب رح تو خاموشی است یا پیست گفت صحبت آنکه خاموشی طرف اختیار دارد
 ابو امامه یکی را وید که در مسجد میگردد و سجود گفت چون تو که بودی اگر آنیک در مسجد کنی در خانه کردی
 داؤد طائی را گفتند چرا با خلق نشستی گفت چکنم صحبت نومی که عیب من از من پنهان دارند۔
 رسول صلی الله علیه و سلم فرمود بدترین مردمان نزد حق تعالی روز قیامت کسیست که
 از بیم شر او را مراعات کنند۔

رسول صلی الله علیه و سلم فرمود۔ هر چیز را کلید بخت دوست داشتن درویشانت
 حکیمی فرمود۔ انسان را باید که روزهای خود را شمرده نباشد بلکه وزن کرده باشد۔
 ظریفی فرمود۔ خنده بر لطیفهای خود ناپسندیده که این حق سامعینت۔
 غصه از حماقت و نادانی ابتدا میگیرد و بر ندامت و پشیمانی انتها میپذیرد۔
 عرب فرمود حَقَّةُ الْجَسَدِ مِنْ قِلَّةِ الْحَسَدِ یعنی تندرستی بدن در کمی حسدست۔
 بطلمیوس فرمود۔ ادب در انسان بقدر عمل میباشد و آن بر مردمان او را شفع میباشد۔
 حکیمی فرمود۔ مردم اشرار در او ای کارهای خوب بخرج دلیلی نمیشوند۔
 بادشاهی از حکیمی پرسید که مردم را کدام صفت عزیز نماید گفت هر که وعده را ایفا فرماید۔
 بطلمیوس فرمود۔ هر که را تو وضع بیشتر دانش او بیشتر خیا تا که هر ز میسندیکه
 پست تر است آب او بیشتر۔

افلاطون فرمود - ستراوانیت که از طلب فائده علم حیا کنی زیرا که جهل قبیحتر از حیاست -

حکما گفته اند حماقت و ابایی مرضیت که طبیب هر چند حاوی باشد از معالجه آن فرودماند -

مقوله - زوال الدولة با ارتفاع السفلة چون سفله را ترقی دست دهد دولت وی بتزلزل نهد -

حاذقی منسوب بود - خردمند کسیست که اگر همه بجهت او برخیزند او را هیچکس نتواند

شیخ بهمان الدین غریب فرمود - این کمال مروست که چون بکمال رسید او را بقصدا خود نظر افتد

فی الحقیقت مخلص از آدمیان همان که پوشیده دارد حنات خود را چنانکه پوشیده از دولت خود را

رسول صلی الله علیه و سلم فرمود - هر که بزرگ عالم نهد و بگین نشود منافق باشد منافق باشد منافق باشد

افلاطون منسوب بود - نام آنست که تو بر خویش نبینی و اینکه پدر و مادر نهاده اند نشانت تمام

نکته حرف زدن با اهل علم که مرده باشند از کمالت با جا بلای زنده ناختر خواهد بود -

واقعی اصلاح خوی بد که در مزاج آدمی راسخ میگردد و از تمبیل محالاست -

لقمان حکیم بفرزند از جهنم فرمود - ای پسر کسیکه جامه کند و ارد او را حقیر بدان که خدی

تو و ندای او هر دو یکیت -

سقراط فرمود - نفیس ترین چیزها که جوانان یا بگیرند اولبت چه کمتر نفع اینست که

ایشان را باز میدارد از چیزهای رویه -

افلاطون فرمود اهل علم را بکثرت علم اعتبار کن بلکه با جستناب از شر و فساد احتیاج کن

حکیمی فرمود - بهترین سرمایه و خوشترین پیرایه مرا اولاد آدمی بالتخصیص پادشاهان عالم را اولبت

دیوجانس کلی فرمود - چون آتش خشم شعله گیرد اول در خداوند خشم در افتد

پس از آن شراری بدریگری رسد یازسد -

نصیحت آوسیر اباید که بشغولی کارهای مردم فرصت سرانجام کار خود از دست ندهد -

عرب فرمود *مَشَاهِدَةُ الْاَكْبَرِ اَبَانِ النَّجَابَةِ وَالْاَسْتَارِ*

یعنی دیدن نیکوکاران میان آشکارا و پوشیده است -

حدیث از مخلوقات بنزد آفریدگار هیچ مخلوق گرامی تر از عقل نیست که آدمی

بپسیرای عقل شرب خلافت آفریدگار یافته -

لاکلام آدمی درونیا می نماید اگر چه انواع مشقتها کشد مرگ بدل نمیخواهد -

مثل چون نوبت شاهی به بوزرینگان رسد رویاها و مکارا ز بهر فریب آنها مسجود خواهند بود

حکیم ابو نصر فارابی فرمود - هر که علم اخلاص پاکیزه نکرد آن از سعادت اخروی محروم ماند -

فضیل بن عباس گوید که صحبت با فاسق نیکو خود دست تو دارم که با قاری به خو -

حکیم سولوی را پرسیدند که سخی که ایستوید جواب داد که هر که بهال خود بخل نهد ببال دیگری نظر نشاند

حکیمی فرمود - چون مرد سخن گوید علم و جلیل او معلوم شود اگر خاموش ماند شناختن او شکست

حکیم جنین بن اسحاق فرمود - هر زمانه یک عادت خاص با علم خاص از انسان مناسبت میدهد

عبدالله بن مقفع را پرسیدند که دوست خود را دوست داری یا خویش - گفت دوست خویش را

کلام ما لاکلام بخیلان در دنیا همچو محتاجان زندگانی نیستند و در عقبی مثل اغنیاء بحساب خواهند افتاد

عرب فرمود *مَنْ لَمْ تُسَرِّحِیَاتُهُ لَمْ تَعْنَمْ وَفَاتُهُ*

یعنی هر که خوش نشد زندگی او اندر بگش نشد مرگ او -

دارای فرمود بخشش ناخواسته دادنت چو پس از خواستن پاداش خواهش باشد -

فیلسوفی فرمود کسی که بر قسمت خود شکایت نماید او را باید که بقتل خود هم اندکی حاکی و شاکلی باشد -

حکیم انکاس فرمود - بوقت غرو جا و آویز با متحان در آری نه بوقت ذلت و خواری -

سقراط پرسیدند که با کدام کس گرفتاری لایق ترست گفت با آدم عاقل و دوراندیش و نیکبای -

فاصله پرسیدند که بلاغت چیست گفت آنکه خواندن اهل علم آن استی شوند و علوم فهم آن معذرت باشند -

مولانا شمس الدین فرمود - که اکثر مردم کار را در بفرز میکنند از آنکه نسیبند از آنکه امر در فرمای ویر و درست -

ناصری فرمود میخواهی که پرده ناموست سلامت ماند پرده ری ناموس دیگران در خاطر نگذردان -

حکیم ابومدرس فرمود - هر که محس خود را بزرگتر از خدا بداند کافر است خواه بود -

دیوجانس کلی را یکی پرسید که با دشمن از کدام چیز انتقام گیرم گفت آن کمال حاصل کن که در دشمن نباشد -

امام ابوحنیفه کوفی فرمود - هرگز علم هم از معاصی فواحش بازنداشت از دنیا کنار تر که باشد -

رسول مقبول صلی الله علیه و سلم فرمود - حسنوا اخلاقکم یعنی نیک کنید اخلاق

خود را ازین ثابت میشود که اخلاق نیک بچه و همه حاصل میشود -

افراطون فرمود بسیار ضرر با که ببردیم میرسد بجهت ترک شورت است اما مشوره با و انامی غیر خوب است -

حکیمی فرمود - عادت آدمیان اینست که چیزی را که دست بدان نرسد بزعم خود مکرده قرار دهند -

قال حسب حال هر قرار دوستی و خویشی که با دوستان و خویشان خود کنیم آخر الامر

خواهیم دریافت که محبت نفس خوب بر همه چیز با غالب است -

منصف فرمود - عملی که بحدس صائب و باره خصم صورت پذیر شود پایدار نخواهد بود -

علی کرم الله وجهه فرمود - عاقلترین مردمان همانکه دوست ندارد و برچو و دست بر سینه باز نکند مالتی فرو کند
 ناصحی فرمود - انسان را بهتر باشد که کار را آغاز کرده با انجام رساند که نفع آن بستاند و بنا تمام
 هر قدر بهنجی که بجا رسد رایگان گردید -

بطلمیوس فرمود - هر که علمی را بیان فرمود و زندگانی جاوید حاصل نمود یعنی مستقیم زندگی کند
 و دانشش بر صفت روزگار یادگار باشد -

حکیمی فرمود - رای بزرگ را اختیار مدارید اگر چه آن کوچک ظاهر شده باشد زیرا که اگر آن بماند
 خود نیفتد گو کوچک غواص از دریا آورد باشد -

سقراط فرمود - خوش آنکست که دشمنان از اندیشه او را اوین باشد نه که او را از اندیشه دشمنان
 در آب فرود - بهترین خوی سلاطین راست گوئیست که هم دشمن و امید دوست در دست -

فیلسوفی فرمود مبتنای دانش کردار آدمی در اقبال او چنانکه بگوید بازگردد بهشت احسان خاص باشد
 اسکندر افردوسی فرمود - چون امتحان کسی منظر باشد در مجال احوال گردان اگر اقبال نماند چون آن
 بقراطیس فرمود - علم شریف هرگز در پیش نشود تا خطرات خسیه از دل بیرون نرود چه لطیف است که گمان نشود

جاماسپ فرمود - دشوارترین کارها آنست که گریه پیشین علمی دست احتیاج پیشین نهد -
 عارفی فرمود کسیکه با خود را با ربی تعالی قلیض نماید در وقت احتیاج بالیقین فرستد همین او پیدا آید -

تندیبه چون مانید انیم که چه قسم منت و بلا بر ما نازل خواهد بود و سخریه دیگران بغایت نازیب و بی حاصل خواهد بود
 حکیم انکاس فرمود کسیکه علم خواند و عمل نکند مثل آن بیاں همیارت که در اندوختن اردو بکار علاج نمی آرد -

فیلسوفی فرمود - هر که اراده دارد که از آئنده نیک شود ازین ثابت میشود که نصف اول نکلیست -

اگر مستوفی فرمود - دور باش از کسانی که زود عکس می‌کشند که عادت سفیهان و بی‌فایده‌هاست بر تو مسلط نباشد -

اخلاق فرمود - با هر یک خود معذورت دیگران را در ملاست چه ضرورت -

فاضل فرمود - حمت و تسامح و سیرت و اقامت و آداب جمعی از اولیا باشد که تو هم عالم سیرت و جوهر پندار ^{شایسته} باشی

تنبیه فرزندان نافرمان اکثر در محنت و بلا افتاده در عالمیکه کار از دست رود تو بی‌میکمتند -

سأخه و کشوری و خانانیکه نماان و نمازان راه سخن یافته باشند آرام و راحت نخواهد بود -

حدیث مؤمن کامل نباشد یکی از شمعیان دوست دارد و برادر مؤمن آنچه دوست دارد نفس خود را -

ذی‌جانش کلی وزیر بجا که وقت گفت که بر خوبی است لباس صورت خود خود نماید سکنی بکن با با حسن و شش کن -

بزرگمهر فرمود - از او ستا پر سپیم که نصیاتی هست که وقتی عیب شود گفت سخاوت که با منت باشد -

حکیم استقیلوس فرمود - شخیصیه بدانند که زمانه در گردش است باید که وقت خود را ضایع نماید -

فائده این جنگ و جدل میان بازوی خود و سپر خود دشمن اندیشیدن تا نماند و مندر خواهد بود -

علی کرم الله وجهه فرمود ما رأیت بظالم انشبه من المظلوم الجاسد

یعنی ندیدم چوین مسو و ظالمی را که بظالم مشبیه باشد -

نکته محبت صادق چون ظالمیکه از او آتش سوزند بسوزند استخوان عیار فرود آید نمیکند -

قیثا خوردس یکیز زید که لباس غر و پوشید سخنان می‌گفت که در سخن با پهلوان با بس کنی لباس سخن -

نکته کسی که زایل و غل و ستمکار معاشرت کرد او از آفت و بلا آزاد گردید بدانند که گنجینه است -

علی کرم الله وجهه فرمود هیچ باک نیست که اگر کسی چندان مزاح کند که از حد بخوی و دانه بشود می‌بزدل است -

امام فخرالدین رازی فرمود چیزی که در تو نباشد و کسی تعریف آن نماید برگز آنرا زود نگوئید -

بزرگواران او ستا و پرسید که تکلی کردی بهتر است یا زبدمی در بودن گفت زبدمی در بودن بهتر است

حکیم ابو الحسن عری را پرسیدند که با اهل زمانه چگونه می‌ساخت گفت بقدرتتی و خاکساری -

حکیم ابن باز قلیس فرمود - تا ظاهر و باطن در فائده شتی ندانی لائی نیست که ذکر آن به زبان را -

عاقلی فرمود - هر با دوست و شمس محبت و زویا دشمن دوست آید و او را در سلک دشمنان شمار و خود را و در

امام ابو حنیفه کوفی فرمود - هر که ندان علم نماند و پیش او علمی گفتا و باعث اذیت او خواهد بود -

نعمان را پرسیدند که کیست از مردمان دانانتر گفت آنکه از علم مردمان تعلیم خود افزاید -

شاه ولی الله محدث دهلوی فرمود سخنیکه مخالف جمهور باشد و محاسن عام هرگز زبان را

گو نبیس الامر صحیح باشد اگر آنها بران انکار کنند صحبت شخص گردد -

حکیم او مدرس فرمود - و نیاز کارخانه تجارت دان و کوشش نما که نقصان نگردد -

پدر هرات با صاحب خود وصیت کرد که از هر چیز سخنی یاد گیرید و اگر نتوانید نام ایشان یاد دارید تا بدین

حکیم عبدالواحد جرجانی فرمود - نهایت علم آدمیست که (معرفت میفرزاید) خود را

از کمال شناخت آلهی عاجز داند -

افلاطون فرمود - کسیکه تعلیم کند مردمان را چیزی بیکه خود نکند بمنزله شخص نابیناست که چراغ

در دست دارد و بجهت روشنائی دیگران -

جالینوس با کودکی خوب بود که بر او راه میرفت چیزی پرسید جواب تلخ بشنید گفت

(انامه ذهب فی هخل) یعنی به آوند زرد سر که است -

کاملی فرمود - هر چه ترا خوشش آید اگر آن همه از خلق خواهی غرض تو ب حصول آن انجامد که